

Történeti szomszédok egymásról és egymásért

V. Molnár László: *Magyar-orosz kulturális
kapcsolatok 1750-1815*

(Kapcsolattörténeti tanulmányok)
Magyar Tudománytörténeti Intézet.
Piliscsaba, 2000. 235 old.

A szerző egy olyan kapcsolattörténeti tematikát elemz ebben a művében, aminek a kutatók eddig csak egy-egy kronológiaiag behatárolt részkérdését vizsgálták. Hozzá kell tennünk azt is, hogy – új lehetőségeket feltárva – az 1980-as évek közepétől az orosz levéltárak anyagai a külföldi kutatók számára is könnyebben hozzáférhetővé váltak. Szerecsénnek (és eddigi munkássága után meg-alapozottnak) ítéltető V. Molnár László kor-szakválasztása; hiszen a felvilágosult abszo-lutizmus és a Napóleonnal elleni háborúk idején a kulturális kapcsolatok intenzívebbé válása figyelhető meg. A szerző célkitűzései között szerepel az új levéltári és kéziratári források bemutatása, ha szükséges; egyes adatok pon-tosítása és (a korábbi szöveget és orosz törté-netfelfogásból okulva) a sablonosság elkerü-lése. A fentiek alapján Magyar Tudomány-történeti Szemle Könyvtára 17. köteteként megjelent művet üdvözlendőnek tartjuk, mi-vel talán egy jövőbeli szintézis előmunkála-tainak lehetünk tanúi.

A munka szerkezete hagyományosnak mondható. A bevezető historiográfiai fejez-et követi a négy, legfontosabb korabeli kap-csolutformákat tárgyaló rész és az összegzés. A mű végén találhatjuk (a talán túlságosan is bő: 701 réteelt tartalmazó) jegyzetapparátust és a forrás- és szakirodalom-jegyzéket. V. Mol-nár László művéhez óriási forrásbázist hasz-nált fel, ami kemény, igényes munkát és ki-váló nyelvtudást feltételez. A szerző a levéltári és a kéziratári forrásokat oroszországi, ausztriai és magyarországi (itt különválasztva a két forrástípust) bontásban adja meg. Az elsőből

kiemelhetők a Régi Okmányok Központi Ál-lami Levéltára (RGADA, Moszkva) és a Ka-réliai Állami Levéltár (Petrozavodszk) fondjai (215. o.). A Magyar Országos Levéltárból a Helytartótanácsi és a Kancelláriai Levéltár anyagait használta fel a könyv írója (216. o.). A témához kapcsolódó szakirodalmat egy-korú és nem egykorú részekként elkülönítve találhatjuk meg a mű végén. Az elsőben kü-lön az orosz nyelvűeket, külön a latin, ma-gyar és német nyelvűeket és a felhasznált egy-korú magyarországi sajtót (217-219. o.). A nem egykorú szakirodalom orosz és más nyelvűekre bontva jelenik meg a könyv leg-végén. Első pillantásra úgy tűnhet, hogy a fenti jegyzék talán túl sok oldalt foglal el, valójában azonban a szerzőnek egy inter-diszciplináris területen végzett alapos forrás-feltáró és elemző munkájáról tanúskodik.

A források és historiográfia című első fe-jezetet tulajdonképpen az előzőekben már érintettük, így itt csak a főbb tendenciákra, a fontosabb intézményekre és a kiemelkedő személyiségekre hívnánk fel a figyelmet. A szerző joggal emeli ki, hogy a 19. század vé-gén (Thallóczy Lajos, Márki Sándor és Lázár Gyula művei révén) a magyar-orosz kulturá-lis kapcsolatok kutatása megélenkült, ellen-ben a két világháború között ezen a területen érdemi tudományos munkálatok nem foly-tak. 1945 után a szematizmus és a forradalmi kapcsolatok felidézésének preferálása mellett szembetűnő a történeti adatok feltárásában jelentkező credmény. A kutatás koordinálá-sában az 1960-as évek végétől komoly szere-pet játszott a Magyar-Szovjet Történész Ve-gyesbizottság, az 1989-90-es rendszerváltás után pedig a Magyar-Orosz Történész Ve-gyesbizottság, a Szvák Gyula vezette Magyar Ruszisztikai Intézet és a felsőoktatási intéz-mények szaktanszékei segítették elő, illetve végezték a tudományos munkát. A magyar nyelvű ruszisztika kapcsolattörténeti kutatói

közül a szerző főleg Tardy Lajos, Schultheisz Emil, Váradi-Sternberg János és Niederhausser Emil érdemeit emeli ki.

Az orosz polgári historiográfia csak néhány részterületet érintve foglalkozott a két ország kulturális kapcsolataival. 1948-tól a Szlavisztikai és Balkanisztikai Intézetben és az Ungvári Egyetemen (T. M. Iszlamov, V. P. Susarin, A. I. Puskas, illetve Váradi-Sternberg János) kezdtek rendszeresen tanulmányozni hazánk történetét és a különböző kapcsolatokat. Az 1971-72-es és az 1991-es Magyarország története kötetekben azonban, mint a könyv írója is rámutat, csak kevés kultúrtörténeti anyag található. Nézetünk szerint az ezen historiográfiai áttekintésben felsorolt, az abszolutizmusról, a felvilágosodásról író szerzők művei áttételesen kapcsolódnak a tematikához. Ezzel szemben a kultúr-, orvos- és oktatástörténeti kiadványok (27-28. o.) hasznosíthatósága teljesen egyértelmű. Fontosnak véljük a szerző azon megállapításait, hogy a korábbi kutatási eredményeknek is csak egy része épült be a magyar szakirodalomba, s azt is, hogy a jelenlegi orosz helyzetben a tematikát is érintő kutatásfinanszírozási gondok merülnek fel. V. Molnár László műve sokrétű és több tekintetben olyan forrásnyagra épül, amit a két ország történészei eddig nem tanulmányoztak. Értékesek azok a levéltári és kéziratári források, amelyek az Oroszországba áttelepült magyar szakemberek ottani tevékenységéről szólnak. Az RGA-DA Orvosi Kollégium fondjában a szerző eddig publikálatlan orvostörténeti dokumentumokra bukkant.

A mű második fejezete a magyar orvosok 1750 és 1815 közötti oroszországi tevékenységéről szól. Bevezetőként a szerző elemzi az oroszországi és a magyar medicina helyzetét, amivel mintegy alátámasztja, miért mentek innen neves orvosok a cári birodalomba (ti. ezek a kapcsolatok „egyirányúak” voltak), és milyen okok miatt (közegészségügyi, szakképzési, tudományszervezési) volt rájuk szükség. Részletes képet kapunk Gyöngyössi Pál, Kereszturi Ferenc, Peken Keresztély, fia, Mátyás és Orlay János életpályájáról. Gyöngyössi előbb filológiai, majd orvosi tanulmányait Hollandiában végezte. 1758-ban, amikor már Oroszországban tartózkodott, el-

készítette az ottani orvoscépzés átfogó reformtervét, amit az Orvosi Kollégium el is fogadott. Karrierjének csúcspontját II. Katalin udvari orvosává való kinevezése jelentette 1763-ban. Kiemelendőnek tartjuk Gyöngyössi jó kapcsolatát a tudós orosz orvos K. I. Scsepinnel és (az arabisztika révén kialakult) barátságát az akadémikus-történész A. L. Schlözerrel. A Gyöngyössihez hasonlóan protestáns Kereszturi Ferenc 1762 és 1764 között a moszkvai kórház orvosiskolájában a fentebb említett Scsepinről tanult anatómiát és sebészetet. Az iskola elvégzése után kezdődött el a moszkvai egyetem orvosi karán a professzorságig és a dékáni tisztségig ívelő karrierje. Kereszturi tudományos munkásságának alapjait 1778-as, 1783-as és 1795-ös latin nyelvű egyetemi ünnepi beszédei képezik, amelyek azután nyomtatásban is megjelentek. Az 1783. júniusi, neurofiziológiai tárgyú beszéd nyomtatott változatát az Orvosi Kollégium doktori értekezésnek fogadta el. Az 1780-90-es években a professzor anatómiai, fiziológiai előadásairól, kísérleteiről és mikroszkópos vizsgálatairól szóló beszámolók már Oroszországon túl is elismerésre találtak. Itt jegyeznénk meg, hogy rajta kívül a könyv írója még Orlaynál utal az európai elismerő tudományos visszhangra; ezzel szemben a többi áttelepült magyar szakembert nehéz az európai horizontban elhelyezni, ám bár lehetséges, hogy nem is volt ilyen léptékű szerepük, legalábbis hiányoznak az ezt bizonyító források. Kereszturi 1795. évi beszédében az orosz közegészségügyi állapotokról szólva a preventív orvostudomány jelentőségét és az államhatalom egészségvédelmi törvényeket betartató és szervező funkcióit hangsúlyozta. Az orvosprofesszor már betegen, de oroszánrészt vállalt az Orvostudományi és Fizikai Társaság kiadványa és az első orosz orvosi szaktudományos folyóirat megjelentetésében. Egyetértünk a szerzővel abban, hogy Kereszturi négy évtizedes moszkvai egyetemi tevékenysége a magyar-orosz kulturális kapcsolatokban a legkomolyabb szerepet játszotta.

A német egyetemeken orvosi és matematikai tanulmányokat folytatott Peken Keresztély 1755-től tartózkodott Oroszországban. Peken 1779. évi haláláig kiemelkedő szervező

és tudományos munkát végzett a cári birodalomban. Az előbbi az Orvosi Kollégium titkári teendőihez kapcsolódott, így részt vett a Szabad Gazdasági Társaság megalapításában. Tudományos munkái közül a szerző az ún. házi gyógykezelő és a himlő gyógyításáról szóló műveit elemzi részletesebben (51-52. o.), míg tömörebben foglalja össze 1778-as gyógyszerkönyvéből a legfontosabb tudnivalókat. A felsoroltak közül az első öt kiadásban jelent meg 1765 és 1793 között, és akkor a higiénáról, a megelőzésről és a házi gyógymódokról szóló legismertebb műnek számított. Peken Keresztély fia, Mátyás 1756-ban már Pétervárott született. A két szakember, mint Ja. A. Csisztovics tanúsítja (53., 55., 182-183. o.), kimagasló helyet foglalt el az orosz orvostörténetben. V. Molnár László részletesen ismerteti Peken Mátyás legfontosabb, Fiziológia című tudományos művét. Peken Keresztély és fia sok tehetséges orosz szakembert indított el a pályán.

A könyv tanúsága szerint az Oroszországban működő magyar orvosok közül a legjelentősebb karriert Orlay János érte el. I. Sándor cár környezetéből több nagy befolyású személyiség segítette elő, hogy 1802-től udvari tanácsossá nevezzék ki. Orlay viszont önzetlenül támogatta az Oroszországba áttelepült pedagógusok és tudósok alkalmazását. Igazi polihisztor volt, akit az orvostudományon kívül a növénytan, a régészet, a magyar őshazakutatás is érdekelt. Épp ez a sokoldalú és magas szintű szakmai tudás alapozta meg, hogy több külföldi tudományos társaság tagja lehessen és egyetemi doktori diplomákkal tüntessék ki. 1806-ban németországi útja során került baráti viszonyba Goethevel. Két évvel később az Orvosi-Sebészeti Akadémia titkárává választották. Orlay fontos szerepet játszott a fenti intézmény szakfolyóiratának szerkesztésében. 1816-ban elérte a legmagasabb hivatalnoki elismerést, az államtanácsosi rangot. Ezután viszont egészségi állapotának megromlása miatt kérte, hogy helyezték át Dél-Oroszországba. A nyecszini gimnázium élén növelte annak presztízsét, demokratikus légkört honosított meg, jól ismerte a kortárs pedagógiai és filozófiai irodalmat. Az 1820-as évek közepén készített iskolaiügyi reformtervezetei etikai megalkalmazottságról és szoci-

ális érzékenységről tesznek tanúságot. Orlay nyecszini évei alatt jelentékeny hatással volt tanítványára, a későbbi nagy íróra, Gogolra. Ugyanekkor tett utazást a Kaukázus vidékére. A magyar őshazáról és nyelvünk eredetéről vallott nézeteit a későbbi kutatások azonban nem igazolták.

Az Oroszországba áttelepült magyar orvosok munkásságának egyes momentumait V. Molnár László levéltári forrásai alapján pontosította. A szerző szinte mindig következetes az idegen nyelvű forrásrészletek közléseiben, ugyanakkor úgy véljük, hogy ezek magyar fordításának egy-két helyen történő elmaradása megnehezítheti az érdeklődő, de például latinul nem tudó olvasó dolgát.

A könyv írója a harmadik fejezetben a délvidéki szerb felvilágosult szellemű iskola-reformer, F. I. Janković bánáti, majd oroszországi tevékenységét elemzi. A szerbek ugyan az 1727-es császári rendelet értelmében szabadon alapíthattak alsó fokú iskolákat, amihez azonban hiányoztak az anyagi feltételek, a tankönyvek és a pedagógusok. Az utóbbiakon a nyelvi és a felkészítési közelség folytán a szerb egyházi vezetők kérésére oroszok segítettek. Ennek ellenére a szerb iskolaügy (főleg külpolitikai és háborús okokból) 1770-ig igen egyenetlenül fejlődött.

V. Molnár László joggal állapítja meg, hogy Janković munkásságával együtt járt a bánáti iskolaügy fejlődése, a németesítő politika közepette sikerült megőrizni a szerbség nemzeti sajátosságait. Noha az ausztriai iskola-rendszer fejlettebb volt, a katolikus iskoláknál pedig kedvezőbb adatokat (lásd a 84-85. o. táblázatait) regisztrálhatunk, a pravoszláv oktatásügy előrehaladása sem lebecsülendő. Úgy véljük, hogy ámbár a könyv a magyar-orosz kulturális kapcsolatokról szól, Janković 1782 előtti tevékenységének tárgyalása (mintegy megalapozva a későbbi oroszországi korszakot) jól beleilleszkedik a kötet tematikájába.

II. Katalinnak U. Th. Aepinus a pétervári akadémia tagja javasolta, hogy az alsó fokú népoktatás megszervezésére Ausztriából kérjenek szláv, ortodox vallású pedagógusokat. II. Józsefnek J. I. Felbiger tanácsolta, hogy a kitűnő szakembert, Jankovićot küldjék Oroszországba 1782-ben. Az oktatási reform kimunkálására Népiskolai Bizottság jött létre,

amelynek tanácsadója Janković lett. Jól látta, hogy az osztrák iskolareform (a sagani módszer) adaptálásához meg kell teremteni a tantervi, eszközbeli, személyi és intézményi feltételeket. Pétervároton 1783 végén tanítóképző intézetet hoztak létre Janković vezetésével, ahol 1801-ig sok kiváló szakember tanult. 1784-ben megjelent az első orosz pedagógiai szakfolyóirat. V. Molnár László részletesen ismerteti a Népiskolai Szabályzat kidolgozására alakult kollektíva összetételét és az elemi népoktatás ezen alapdokumentumának tartalmát (89-90. o.). A Szabályzat megalkotását (1786.) kétségkívül Janković pályája egyik csúcspontjának tarthatjuk, s kiemelhetjük korában igen modernnek számító metodikai-didaktikai alapelveit. Az utóbbiak kapcsán utalhatunk egyes tantárgyaknál a tanított anyag és a mindennapi gyakorlat tudatos összekapcsolására, a szertárfejlesztésre, a történelemtanítással összefüggésben a hagyománytiszteletre és a hazaszeretetre nevelésre, valamint a sokszínű szemléltetésre. Janković öt metodikai alapelve közül mind a pedagógus, mind a tanítvány eredményes munkája szempontjából igen jelentős volt a visszakerdezés elve, amit korábban Oroszországban nem ismertek.

Janković a századfordulóra több mint 30 tankönyvet írt, irányításával a történelem és a földrajz tanításához sok szemléltető eszköz is készült. A szerző külön táblázatban (96. o.) mutatja be a népiskolák, tanítók és tanulók számának 1782 és 1800 közötti alakulását. Noha a központi kormányzóságokban sok ilyen intézmény jött létre, a számadatok az osztrák és a bánati oktatásüggyel összevetve jóval szerényebb eredményekre utalnak. Ezt V. Molnár László az általános tankötelezettség hiányával, a felemás végrehajtással és a falusiaknak az iskolázatásból való kimaradásával magyarázza. A kultúrtörténeti aspektusokat meghaladva azonban szükséges lett volna kitérni a regionális gazdasági-társadalmi okokra is. Milyen egyetértünk viszont azzal, hogy a századfordulóra megalapozott orosz elemi népoktatás megszervezésében a haláláig, 1814-ig Oroszországban maradó Jankovićnak komoly érdemei voltak.

A szerző könyve negyedik fejezetében a Magyarországról szóló korabeli orosz úti

beszámolókkal, illetve a hazánkba eljutó diákokkal és könyvekkel, valamint csek hatásával foglalkozik, kiemelve a 18. század első feléből a szentföldi zarándoklatra indult orosz utazó, V. G. Barszkij útleírását. Rámutat a 23 éves fiatalember őszinte, de néha pontatlan megállapításaira és az írásában fellelhető morális szemléletre. A kultúrtörténet szempontjából maig értékesek a korabeli magyar lakosság életkörülményeiről és szokásairól, a magyar vendégszeretetről leírt megállapításai. A 18. század végén a Szuvorov vezette orosz hadsereg egyes részei hazánkon vonultak át. Ebből az időből származik a tábornok egyik név szerint nem ismert tisztjének úti beszámolója. 1804 nyarán két levelében számolt be magyarországi tapasztalatairól a későbbi felvilágosult író és történész, A. I. Turgenyev. A göttingai egyetem elvégzése után szabadkőműves ajánlólevelekkel ellátva barátjával érkezett Budára. Levele azért különösen értékes, mivel bemutatja, hogyan látta a gazdasági-szociális viszonyokat és a különböző rétegek életformáját a később a dekabristákkal rokon-szenvező, Puskin barátjának számító ifjú. Turgenyev a magyarság erős szabadságszeretetről írt. Érzékelte, hogy a köznép nem, csak a papság, a főurak és a nemesség tartozik a nemzetbe. A levélíró felfigyelt a felekezeti sajátosságokra is. Emellett szerinte a protestánsok munkaszeretők, és szabadabb gondolkodásmódjuk miatt közelebb állnak a felvilágosodáshoz. Elismeréssel szólt egyes magyar agrárágazatokról, például a borászatról. Szeptember 4-i második levelében újra szólt a magyar parasztok jogfosztottságáról, amelyért a papságot és a kormányzatot okolta.

A délvidéki szerbekhez orosz könyvkereskedők útján az 1770-es évekig közel 300 egyházi és világi kiadvány jutott el. A tokaji Orosz Borvásárló Bizottság nemcsak a borok felvásárlásával foglalkozott, hanem az orosz könyveknek a szerbség közötti terjesztésével is. A tokaji orosz kolónia kántoraként tevékenykedett 1745 és 1750 között a korabeli magyar-orosz kapcsolatok egyik prominens személyisége, G. Sz. Szkovoroda, aki orosz kiadású könyveket juttatott el a szerb templomoknak és iskoláknak. Sajnos, mint a szerző rámutat, Szkovoroda nyugati és hazánkbeli útjairól és kapcsolatairól a rendelkezésre

álló források alapján csak keveset tudunk (131-132. o.). Könyveket hozott be az itt tanult orosz diákok közül például I. J. Falkovszkij, aki 1774 és 1783 között bizonyos ideig az említett Borvásárló Bizottság lelkészi és írnoki tisztségeit is betöltötte. Több orosz tudós művein keresztül hatott a korabeli magyar szakmai körökre. Így M. V. Lomonoszovnak a régi orosz történetről szóló két művének német fordítását felhasználta a korszak magyar történetírója, Pray György.

A mű utolsó, ötödik fejezetében a szerző azt elemzi, milyen információk juthattak el a magyar újságolvasókhoz az orosz kultúráról a 18-19. század fordulóján. Az 1780-as években noha az újságokban zömében belföldi híreket közöltek, a Magyar Hirmondóban és a Magyar Kurirban orosz kiadványok német nyelvű változatából átvett oroszországi kulturális témájú írásokat is fellelhetünk. Péczely József Mindenest Gyűjteményéből (az első magyar nyelvű tudományos folyóiratból) figyelmet érdemelnek Pataky Miklósnak az 1789-es és az 1790-es évfolyamokban megjelent közleményei a cári birodalom államrendszeréről és népességéről. A magyar tudományos és publicisztikai irodalomban csak lassan sikerült visszaszorítani a népünk „hun-szittyá” eredetéről szóló nézeteket. A jozefinista, evangélikus lelkész Molnár János 1783-tól megjelenő Magyar Könyvház című időszakos kiadványában recenzióval reagált az Oroszországban működő német tudósok (pl. G. W. Stel-

ler, P. S. Pallas, A. L. Schlözer és G. F. Müller) azon műveire, amelyekből népünk eredeténck, őshazájának és nyelvrokonságának problémái megoldására remélt adatokat találni. Molnár részletesen szól a Pétervári Tudományos Akadémia szervezetéről, működéséről és a meghívott külföldi tudósok munkásságáról. A 18. század végének magyar nyelvű folyóiratai közül kiemelkedik a Sándor István szerkesztette Sokféle című kiadvány. Sándor mint a finnugor rokonság híve többször hivatkozott oroszországi tudósokra (pl. Schlözerre, Pallasra, J. G. Gmelinre), sőt tervbe vette a cári birodalom finnugor népcinek felkutatását. A 19. század elején a Magyar Kurir és a Magyar Hirmondó rendszeresen beszámolt az orosz iskolaügy helyzetéről és az I. Sándor korabeli reformokról. Hírt adtak az Oroszországba került magyar tudósok (így Balugyánszky Mihály és Lódy Péter) sikeres pályafutásáról. V. Molnár László megállapítja, hogy a fentiek ellenére a magyar újságolvasó különböző okok miatt (a csekély számú érintkezés, a nagy távolság stb.) keveset tudott a korabeli orosz kultúráról. A ma olvasóinak, tudósainak viszont a szerző archív forrásokkal megalapozott, a nagyobb ívű kultúrtörténeti folyamatokat és az „apróbb tényeket” egyaránt feltáró és élvezetes stílusban megírt könyvet nyújtott át.

Kurunczi Jenő

Számunk szerzői

BALÁZS PÉTER	<i>PhD ösztöndíjas, SZTE, Szeged</i>
BÓDY ZSOMBOR	<i>történész, Miskolci Egyetem</i>
ERŐS VILMOS	<i>történész, DTE, Debrecen</i>
GÁNGÓ GÁBOR	<i>történész, SZTE, Szeged</i>
JANOWSKI, MACIEJ	<i>történész, Lengyel Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete, Varsó</i>
KRASZNAI ZOLTÁN	<i>PhD ösztöndíjas, ELTE, Budapest</i>
KURUNCZI JENŐ	<i>történész, politológus, Tessedik Sámuel Főiskola, Körös Főiskolai Kar, Békéscsaba</i>
POGÁNY ÁGNES	<i>történész, BKE, Budapest</i>
POLGÁR TAMÁS	<i>könyvtáros-levéltáros, Győr-Moson-Sopron megye Soproni Levéltára</i>
POZSGAI PÉTER	<i>történész, BKE, Budapest</i>
SCHLUMBOHM, JÜRGEN	<i>történész, Max-Planck-Institut für Geschichte, Göttingen</i>
SPANNENBERGER NORBERT	<i>történész, Geisteswissenschaftliches Zentrum, Lipcse</i>
TUSOR PÉTER	<i>latintanár, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba</i>
VÁRKONYI GÁBOR	<i>történész, ELTE, Budapest</i>
VASAS GÉZA	<i>tanár, Budapest</i>

A fordításokat GYÁFRÁS EDIT, NOVÁK GYÖRGY, MÁTHÉ TÜNDE
és PETNEKI NOÉMI készítette, illetve ellenőrizte.

CONTENTS

Essays

BÓDY, ZSOMBOR

Private clerks in contemporary and historical discourse in Germany and Hungary in the twentieth century 5

POGÁNY, ÁGNES

Crises and elections. Financial policy in Hungary and Austria, 1931-1936 32

SPANNENBERGER, NORBERT

Volksbund. National Socialist organization of an ethnic group or an emancipationist minority association? 50

VASAS, GÉZA

On the crossroads of Ruthenian autonomy (March-September, 1939) 64

TUSOR, PÉTER

The Hungarian Articles of 1608 before the Roman Inquisition: the excommunication of Mathias II 89

VÁRKONYI, GÁBOR

The policy of England towards Constantinople during the Fifteen Years War. English Ambassador to the Porte Edward Barton's reports from Constantinople, 1593-1597 106

BALÁZS, PÉTER

Sinful city and innocent countryside. The physiocrats' concept of the town/city 124

Workshop

JANOWSKI, MACIEJ

Eötvös and Heybowicz. The draft of a comparison 134

Theory and method

ERŐS, VILMOS

What is historiography, and why do we write it? 142

Recollection

GÁNGÓ, GÁBOR

Middle Ages and modernity. Two unknown essays by József Eötvös 148

Beyond the borders

„...I have always been interested in the normal” (Interview with Jürgen Schlumbohm)	161
Bibliography of the works of Jürgen Schlumbohm	165
SCHLUMBOHM, JÜRGEN	
Microhistory—macrohistory	170

Reviews

New questions and approaches in the study of nationalism (<i>The State of the Nation. Ernest Gellner and the Theory of National- ism. Ed. by John A. Hall. Cambridge University Press, Cambridge, 1998.</i>)	
KRASZNAI, ZOLTÁN	180
Győri Tanulmányok on the 150 th anniversary of the revolution and war of independence of 1848-1849 (<i>Győri Tanulmányok 22. Főszerkesztő: Bana József. Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata, Győr, 2000.</i>)	
POLGÁR, TAMÁS	185
Historical neighbours on each other and for each other (<i>V. Molnár László: Magyar-orsz kulturális kapcsolatok 1750-1815. [Kapcsolattörténeti tanulmányok] Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba, 2000.</i>)	
KURUNCZI, JENŐ	188
<i>Authors</i>	193

Tisztelt Olvasóink!

2001-ben a következő tematikus számokat kívánjuk megjelentetni: 19. századi észak-amerikai történet; Nagy csaták – hadtörténet; Az Osztrák-Magyar Monarchia nyugati fele. Ezekben bemutatjuk Patrick McGreevy amerikai történészt és Paulinyi Ákost.

Eddigi gyakorlatunkhoz híven a 2001-es évfolyamra is kedvezményt biztosítunk előfizető olvasóinknak.

Évi előfizetői díj: 1200 Ft.

Egy számot megrendelőinknek: 300 Ft + postaköltség.

Egy szám könyvesbolti ára: 370 Ft.

A folyóirat előfizethető az c számhoz mellékelt csekkszelvényen. Kérjük, azon nevüket és címüket nyomtatott betűkkel tüntessék fel.

Korábbi számainkból eredeti áron (postaköltség felszámításával) a szerkesztőség címén a következők rendelhetők meg:

1992/3.:	17. század magyar művelődéstörténet;
1993/2.:	Oroszország és a nemzetközi kapcsolatok;
1993/4.:	Historiográfia;
1994/3.:	Külföldi történészek magyar történelemről;
1994/4.:	Angol-francia reformmozgalmak;
1995/1-2.:	Közvélemény és propaganda a 17. századi Magyarországon;
1995/3.:	Szláv népek története a középkorban;
1995/4.:	Az abszolutizmus kora Magyarországon;
1996/1.:	Észak-Amerika a 19. században;
1996/2-3.:	Magyar emigrációk a 19-20. században;
1996/4.:	Ókori civilizációk;
1997/1.:	Magyar művelődéstörténet;
1997/2-3.:	Középkori történeti szám;
1997/4.:	19. századi magyar történet; AETAS repertórium 1985-95.;
1998/1.:	Az orosz ortodoxia;
1998/2-3.:	Az 1848–49-es magyar forradalom és szabadságharc;
1998/4.:	Észak-Amerika a századfordulón;
1999/1-2.:	19. századi magyar történelem;
1999/3.:	A francia középkor kutatás újabb irányzatai;
1999/4.:	Az oszmán török birodalom története;
2000/1-2.:	Megtorlások a magyar történelemben;
2000/3.:	Az első ezredforduló Európában;
2000/4.:	Összehasonlító történetírás.

Az előző évhez hasonlóan az idei évben is átutalhatja *jövedelemadójának 1 %-át* egy olyan egyesületnek, alapítványnak stb., amelyet erre érdemesnek tart.

Folyóiratunk szerkesztői azzal a tiszteletteljes kérrrel fordulnak Önhöz, hogy ha elveivel szegyegeztethetőnek és támogatásra méltónak tartja folyóiratunkat, válassza az AETAS-t.

2000-ben folyóiratunkhoz támogatóink 1 %-os felajánlásából összesen 25.436 Ft érkezett be. Ezt az összeget a 2000/3. szám nyomdaköltségéhez használtuk fel.

Segítségüket köszönjük.

Ha az idei évben is az Actas támogatása mellett dönt, akkor tölts ki az APEH-től kapott rendelkező nyilatkozatot, majd helyezze bele egy borítékba. Erre írja rá a nevét, lakáscímét és a személyi számot. Ezt követően zárja le, majd a következő lehetőségek egyikével juttassa el az adóhivatalba:

1. Ha maga készíti el az adóbevallását, akkor azzal együtt, azonos tasakban adja postára.
2. Ha a munkáltatója állítja ki és nyújtja be az szája-ról szóló nyomtatványokat, akkor neki adja át a kitöltött rendelkező nyilatkozatot és a szükséges adatokat tartalmazó, lezárt borítékot.

Adószámunk: 19079581-2-06

Nagyon köszönjük Olvasóink eddigi támogatását és érdeklődését. Reméljük, hogy erre a jövőben is számíthatunk.

Az AETAS Szerkesztősége

6701 Szeged, Pf.: 1179.

<http://www.lib.jgytf.u-szeged.hu/actas/>

E-mail: actas@jate.u-szeged.hu

Az AETAS történettudományi folyóirat. Megjelenik évente négy alkalommal. Kiadója az AETAS Könyv- és Lapkiadó Egyesület. A lap főként történeti tárgyú tanulmányokat, forrásokat, kritikákat, ismertetéseket, interjúkat közöl, de szívesen fogad írásokat a társadalomtudományok más ágaiból is.

* * *

Az AETAS megjelenését döntően alapítványi támogatás teszi lehetővé. Az AETAS több vagy akár egy száma is megrendelhető a szerkesztőség címén. A folyóirat előfizetési díja egy évre 1120 Ft. A lap ára egy szám megrendelése esetén 280 Ft+postaköltség, könyvesboltban 350 Ft.

* * *

Az AETAS-t a szerkesztőség terjeszti. A lap megvásárolható:

Budapest: Magiszter Könyvesbolt, V. ker., Városház u. 1.; Balassi Könyvesbolt, II. ker., Margit utca 1–3.; Eötvös Könyvesbolt, V. ker., Kecskeméti u. 2.; Litca Kft., I. ker., Budavár, Hess A. tér 4.; Írók Boltja, Parnasszus Kft., Andrássy út 45.; Atlantisz Könyvesbolt, V. ker., Váci utca; ELTE BTK könyvtár, Piarista köz 1.; Osiris Könyvesbolt, V. ker., Veres Pálné u.

Szeged: Katedrális Bt.: Sík Sándor Könyvesbolt, Oskola u. 27., Könyv- és Jegyzetbolt, Dugonics tér 12.; Egyetemi könyvtár, Petőfi S. sgt.; JGYTF Kiadó Jegyzetbolt, Boldogasszony sgt. 6.; Tolkien Könyvesbolt, Kossuth L. sgt. 1.

Miskolc: Fókusz Könyvesbolt, Pátria üzletház;
Bibliofil Kft., Kazinczy Könyvesbolt, Széchenyi u. 33.

Pécs: JPTE Iskolaszövetkezet Könyvesbolt, Ifjúság út 6.

Szombathely: Berzsényi Dániel, Tanárképző Főiskola jegyzetboltja
Károli Gáspár tér

* * *

Kiadja az AETAS Könyv- és Lapkiadó Egyesület

6701 Szeged, Pf. 1179.

Telefon: 62/544-000/31-85

e-mail: actas@jate.u-szeged.hu

<http://www.lib.jgytf.u-szeged.hu/actas/>

Felclős kiadó: Deák Ágnes

Olvasószerkesztő: Benkes Réka

Szerkesztőségi titkár: Tóth Klára

Technikai szerkesztő: Petit Irodalmi Stúdió

A borítót tervezte: Szekeres Ferenc

Nyomdai munkálatok: Délmagyarország Könyv-, Lapkiadó
és Nyomdaipari Kft., Szeged.

ISSN 0237-7934

Ősajátos paradoxonja a két világháború közötti osztrák és magyar gazdaságpolitikának, hogy éppen a liberális pénzügyi elvekhez (a költségvetési egyensúly megőrzése, a valuta aranyparitásának védelme) való ragaszkodás és az egyszer már átélt inflációtól való félelem indította a kormányokat olyan, ideiglenes mentőintézkedésnek szánt, ám végül hosszú évekre megrögzült, központosított gazdasági intézmények bevezetésére, mint amilyen a kötött devizagazdálkodás is volt. Budapesten és Bécsben meg voltak győződve arról, hogy a leértékelést választó országok a pénzpiac állami befolyásolásának veszélyes talajára léptek, a valutaárfolyamokba és a pénz vásárlóértékébe való hatósági beavatkozással végső soron még súlyosabb válságba taszítják gazdaságukat.

Dogány Ágnes tanulmányát számunk 32-49. oldalán olvashatják.